

Skötselplan för Göksholm naturreservat i Örebro kommun

Tomta ekhage. Foto: Åsa Forsberg

Skötselplanen utgör bilaga 1 till reservatsbeslutet.

Skötselplanen är upprättad av Åsa Forsberg och Tomas Gustafson.

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för skyddsvärda arter.

Områdets hagmarker med ädellövträd, lövskogar, sjöstränder och bladvassar och andra ingående naturtyper liksom områdets orörda karaktär och dess biologiska mångfald ska bevaras och utvecklas.

Syftet ska tillgodoses genom att områdets betesmarker hävdas och trädskiktet vårdas för att bibehålla, återskapa och nyskapa grova solbelysta lövträd och död ved av många trädslag. Åkermark ska även fortsättningsvis hållas öppen. Lövblandskogar, lövsumpskogar och övriga naturtyper med dess flora och fauna ska i huvudsak utvecklas fritt genom intern dynamik och andra naturliga processer.

Som återställningsåtgärd kan frihuggning av grova ädellövträd komma ifråga både i hagmark och lövskog. Gran ska vid behov tas bort för att vidmakthålla lövträdens dominans. Åtgärder för återställande av den naturgivna hydrologin och vegetationen i hagmark, skog och våtmark kan vidtas. Aktiva åtgärder kan komma att vidtas för att eliminera förekomsten av exotiska träd, buskar och andra växter.

Administrativa data

Objektnamn	Göksholm
NVR-id	2046796
Skyddsform	Naturreservat
Beslutsdatum	2017-12-15
Län	Örebro
Kommun	Örebro
Läge	7 km NO om Stora Mellösa
Fastighet	Örebro Göksholm 1:1
Area	Total areal 116,4 ha varav produktiv skog 46,6 ha
Naturtyper enligt Vicnatur	Sjöar och vattendrag 31,9 ha Odlad mark 18,5 ha Triviallövskog 18,2 ha Ädellövskog 11,1 ha Trivialskog med ädellövinslag 9,9 ha Betesmark 8,7 ha Limnogen mark 4,5 ha Övrig öppen mark 3,3 ha Våtmark 2,8 ha

Naturförhållanden

Landskapet på södra sidan av Göksholmshalvön i Hjälmaren skiftar mellan öppen åkermark, glest trädbevuxna ädellövskogar på låga åskullar och täta lövblandskogar och lövsumpskogar på frisk och fuktig mark. Lövträd är helt dominerande i området. Objektets värdekärnor utgörs av betesmarker med grova ädellövträd och hassel, samt naturskogsartade lövblandskogar och lövsumpskogar. Lövskogar, betesmarker och de vassbevuxna vikarna, holmarna och skären i Hjälmaren har ett rikt fågelliv.

Varierat odlingslandskap i Göksholm. Öppen åkervall och betesmark mellan öar av träd-bärande marker. På åkermarken syns bökspår av vildsvin. Foto: Åsa Forsberg

Historisk markanvändning

Naturresevatet hör till Göksholms gård som har en speciell och rik historia. Bland annat ägdes gården av släkten Natt och Dag mellan 1300-talet och 1600-talet. Den byggnadsminnesmärkta slottsbyggnaden har varit bebodd sedan medeltiden. Naturresevatet ligger söder om gården, mellan de centralt belägna, ursprungliga odlingsmarkerna och sjön. Gården är belägen i Hjälmarens slättbygd och har haft goda förutsättningar för boskapsskötsel genom tillgången på varierade ängs- och betesmarker. Vid tiden för Härads-kartan (1864-67) var reservatsområdet präglad av slättermark utom i mindre

ytor i anslutning till torp och boställen vid Björknäs (med vädersåg och tegelbruk) samt Tomta. Slåttermarken var troligtvis öppen i de lägre liggande fuktiga-våta markerna, medan de utspridda fastmarkerna var träd-bärande och hyste ett tydligt inslag av ek. Generella förändringar inom jordbruket, bland annat framväxt av modern vallodling ledde till att slåttermarken övergick till betesmark, troligen i tidiga början av 1900-talet. Sänkningen av Hjälmaran 1878-88 påverkade även möjligheten till nyodling positivt, vilket fick till följd att merparten av åkermarken inom reservatet uppstod i olika etapper. Ett viktigt delområde avseende på sitt bestånd av äldre ekar finns i betesmarken väster om Tomta. Där fanns tidigare en sommarladugård för mjölkkor och delområdet har tydlig prägel av betes-kontinuitet, till skillnad från övriga trädklädda delar där betesdriften upphörde under 1950-talet. Viss gallring och avverkning, i kombination med igenväxning hindrad av viltbete samt konkurrens från äldre hagmarksträd bibehöll ändå något av den tidigare karaktären.

Bland de mer markanta historiska lämningarna i terrängen märks spår av odling (stenröjda ytor, grunda diken samt låga odlingsrösen) samt byggnadsgrunder, gropar efter lertäkt och rester av en vädersåg som var i drift under slutet av artonhundratalet. Söder-sydost om Tomta och ned mot sjön finns ett större område med låga röjningsrösen som inte uppmärksammas vid fornminnesinventering. Två äldre boningshus finns kvar invid reservatet, vars välbevarade exteriörer med uthus och trädgård påminner om tidigt 1900-tal.

Prioriterade bevarandevärden

Göksholm är beläget i en regional värdestrakt för löv- och ädellövskog och omfattar uteslutande prioriterade skogstyper. Området har höga naturvärden på beståndsnivå. Naturvärdena är i första hand knutna till lång trädkontinuitet för ädellöv och triviallöv, till gamla träd samt död ved.

Exempel på naturvårdsintressanta arter i trädmiljöerna: ekticka (*Phellinus robustus*), lönnlav (*Bacidia rubella*), brun nållav (*Chaenotheca phaeocephala*), gelélavar (*Collema spp*), fällmossa (*Antitrichia curtipendula*), trubbfjädermossa (*Homalia trichomanoides*), trädporrella (*Porella platyphylla*), desmeknopp (*Adoxa moschatellina*), tandrot (*Cardamine bulbifera*), blåsippan (*Hepatica nobilis*), springkorn (*Impatiens noli-tangeri*), tvåblad (*Listera ovata*), ormbär (*Paris quadrifolia*), storrams (*Polygonatum multiflorum*), lind (*Tilia cordata*). Området runt Göksholms herrgård är en mycket artrik miljö för fladdermöss med minst sex arter dokumenterade. På Göksholmshalvön finns även häckande mindre hackspett och fiskgjuse.

Källor

1. www.artportalen.se, 2017, ArtDatabanken & Naturvårdsverket.
2. Cserhalmi, N. 1999., Fårad mark.
3. Lantmäteriet, 2017, historiska kartor: häradsekonomiska kartan 1864-67 respektive ekonomiska kartan 1956.
4. Ekstam, U. & Forshed, N., 1996. Äldre fodermarker. Naturvårdsverket.
5. Ekstam, U. & Forshed, N., 2000. Svenska naturbetesmarker – historia och ekologi. Naturvårdsverket.
6. Gustafson, T., 2007. Värdefulla ek- och ädellövmiljöer vid Göksholm – förslag till avgränsningar och skötselåtgärder. Länsstyrelsen i Örebro. Opublicerat manus.
7. Gustafson, T., 2013. Sammanfattande beskrivning av naturvårdsvärden inom projekt restaurering av naturbetesmark och strandskog vid Göksholm. Länsstyrelsen i Örebro. Opublicerat manus.
8. Hultengren, S. & Pleijel, H., 1997. Ekjättar - historia, naturvärden och vård. Naturcentrum.
9. Höjer, O. & Hultengren, S., 2004. Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Naturvårdsverket.
10. Ignell, H., 2006. Inventering av fladdermöss i Örebro län sommaren 2005. Ett underlag för framtida miljöövervakning av fladdermöss. Länsstyrelsen Örebro län, publ. Nr: 2006:19.
11. Löfgren, L. & Wilhelsson, J., 1999. Göksholm, Örebro kommun. Botanisk inventering. Länsstyrelsen i Örebro publ nr: 1999:3.
12. Johansson, O. & Hedin, P., 1991. Restaurering av ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket.
13. European commission, 2008. Management of Natura 2000 habitats Fennoscandian wooded pastures 9070. 2008. Technical Report 2008 21/24.
14. Axelsson Linkowski, W. & Olsson, R., 2009. Träd och buskar i jordbrukslandskapet, värden och hot – en litteraturgenomgång. Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.
15. Axelsson Linkowski, W., 2009. Utmarksbete, främst skogsbete, och dess effekter på biologisk mångfald. Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.
16. Åtgärdsprogram för svampar i ängs- och betesmarker 2011-2015. Naturvårdsverket. Rapport 6423. Mars 2011.

PLANDEL

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet har indelats i 6 skötselområden:

1. Trädbärande betesmark
2. Betesmark
3. Åkrar
4. Sumpskogar
5. Vatten och vassmiljöer
6. Friluftsliv

Skötselområde 1, Trädbärande betesmark (48 ha)

De trädbärande betesmarkerna varierar i området. Eken är ett karaktärsträd tillsammans med andra ädla lövträd, hagtorn, hassel och nypon. Vårfloran är rik med vitsippor, blåsippor, svalört och nunneört. Kärlväxtfloran indikerar basiska markförhållanden marker med förekomst av bland annat gullviva, desmeknopp, springkorn, tvåblad, tandrot och storrams. Betet har återupptagits de senaste tre åren, efter en längre period av igenväxning. Restaureering av betesmarkerna har inletts av markägaren och utförts i nära samråd med Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen. Större delen av åtgärderna har utförts under vintrarna i början av 2013 respektive 2014.

I vissa delar till exempel nordväst om Gluggenäs är krontäckningen för hög och bör minskas. Behoven av minskad krontäckning noterades även vid slutbesiktning av restaureringsstödet 2017. Anledningarna är dels minskad konkurrens för att gynna mindre grupper av särskilt värdefulla, äldre grovgreniga ekar, dels förbättra förutsättningarna för utvecklingen av solbelysta och vidkroniga yngre ekar i gläntor. Gläntornas storlek bör generellt och över tid inte överskrida 1 hektar, utan oftast hållas mindre för att naturtypen ska hålla tillräcklig variation. På grund av krontillväxt hos de glest stående, yngre träden behöver översyn och åtgärder ske kontinuerligt, i syfte att bibehålla en fast grässvål lämplig för bete, så kallade betesytor. Krontäckningen bör i dessa områden ligga i ett spann på minst 30% och högst 50% täckningsgrad. Träd fler än enstaka som faller på grund av vind, bäver eller åldrande kommer att behöva hanteras för att inte minska betesdjurens tillgång till betesmarken. Såväl stammar som grenar och toppar kan samlas i upplag utanför betesytor, vid befintliga samlingar av död ved eller naturliga, större betesimpediment med tätare blocksamlingar eller ständigt våt mark. Delområden med partier av låg krontäckning (t.ex. mellan Snavudden och åkermarken) ska ett visst system av mindre upplag (max 10 x 10 m)

upprättas även inom betesytor, men företrädesvis vid befintliga, mindre betesimpediment Dessa upplag stärker den önskvärda mosaiken av små livsmiljöer och kan tjäna som betesskydd för att bland annat gynna etablering av yngre individer av träd och buskar. I delar av betesmarken nära den äldre strandlinjen finns grupper av yngre lind. Ett flertal av dessa gjordes till högstubbar under restaureringen. Avsikten var att dels minska krontäckningen runt äldre ekar, dels nyskapa naturvärden knutna till topphuggna äldre lindar som idag finns kvar sällsynt i landskapet. Toppkapning är aktuell som åtgärd där en hög täthet av stammar önskas samtidigt som krontäckningen behöver reduceras.

Betesmarken beskrivs nedan i olika delområden.

Tomta

Betesmarken ligger på en moränkulle med ett bestånd av äldre ek. Buskskiktet utgörs av nypon och hagtorn. Området är mycket vackert med en rik vårflora men saknar yngre generationer av ek. Fler buskage och betesskyddande strukturer för uppväxande ekplantor behöver skapas.

Tomta hage med gamla ekar. Foto: Åsa Forsberg

Ramsnäset

Betesmarken är restaurerad under 2013 och består av en udde i östra delen. På bägge sidor finns sumpskog av naturskogstyp.

Snavudden

Restaurerad betesmark med stora öppna ytor närmast vattnet. En träd- och buskbård är sparad längs med vattnet. En tydligt markerad ås går ut mot udden, åsen består av sand och grusmaterial och är solexponerad vilket gynnar floran. Norr om åsen ligger en mindre våtmark med rikligt med löv och död ved. Inne i området finns flera mindre områden (blocksamlingar, täta aspbestånd eller hasselbuskage) så kallade hänsynsytor, som inte röjdes eller gallrades vid restaureringen 2012-2013. Syfte var att skydda områdets inslag av olika arter vedväxter från den generella röjningen. Vissa åtgärder kommer att behöva göras vid hänsynsytorna, till exempel i lägen där värdefulla individer av ek kan gynnas.

Nyrestaurerad del av Snavudden. Foto: Åsa Forsberg

Fin våtmark med rikligt med död ved, del av Snavudden. Foto: Åsa Forsberg

Gluggenäs

Betesmarken längst västerut som är restaurerad under 2013. I trädbeståndet finns ek, lönn, björk och lind. Flera lindar är topphuggna.

Reservatets västra del med nyrestaurerad betesmark. Här finns flertalet lindar som topphuggits. Foto: Åsa Forsberg

Mindre områden i den nyrestaurerad betesmark har initialt lämnats utan åtgärder. Bilden visar ett blockmoras med rikligt med löv och buskvegetation. Foto: Åsa Forsberg

Bevarandemål

Arealen av trädklädd betesmark (9070) ska vara minst 48 hektar. Området ska skötas genom bete och växtligheten vara betespåverkad vid betessäsongens slut. Naturtypen ska innehålla en för naturtypen naturlig artsammansättning. Skogs- och trädkontinuitet med inslag av gamla träd och träd- och buskföringring. Ett tydligt inslag finns av yngre ekar med goda förutsättningar att bli grovgreniga och långlivade. Kontinuerlig luckighet och gläntor för större ljusinsläpp, både till fältskiktet och till trädstammar och död ved förekommer. Blommande buskar av skilda arter men i synnerhet hägg, hagtorn, sälg och nypon ska sparas i lämplig mängd. De kända kulturlämningarna hålls öppna och synliga genom såväl betesdrift som röjning.

Skötselåtgärder

Området ska hävdas så att kontinuitet av gamla ekar och andra lövträd uppnås och att gynna de arter som är knutna till den typen av livsmiljö. Genom naturvårdsrestaureringar och beteshävd ska en lämplig öppenhet i hagmarkslandskapet skapas och bibehållas. Plantering/nyetablering av ek bör ske för att trygga den långsiktiga tillgången på ek i olika åldersstadier. I vissa, mindre delar av de restaurerade delarna är krontäckningen för hög, t.ex. i södra delen av den låga åsen nordväst om Gluggenäset samt vid

SKÖTSELPLAN

2017-12-15

Dnr 511-6049-2015

åkerholmen direkt norr om Gårnäsängsviken. Krontäckningen bör i dessa och andra ytor ligga i ett spann på minst 30% och högst 50% täckningsgrad. För att klara reservatets skötsel krävs kontinuerliga åtgärder för att bevara det ljusinsläpp som krävs för betesytor med sammanhållen grässvål. Gallring och röjning kommer därför att behövas, som också kan ske genom ringbarkning och beskärning eller högkapning för att nyskapa död och döende ved. Förekomster av upplag med död ved stärker den önskvärda mosaiken av små livsmiljöer och kan tjäna som betesskydd för att bland annat gynna etablering av yngre individer av träd och buskar. Enstaka år kan betesfredning vara gynnsamt för bland annat vårfloran, pollinerande insekter och fröberoende fåglar. Betesfredning på små ytor (betesrefugier), genom att utnyttja död ved eller stängsel, samt gynna uppkomst av buskage med taggiga buskar kan också behövas för att gynna förnygring av ek och andra lövträd. Bäver påverkar skötselområdet fläckvist genom att fälla träd i de strandära lägena. Detta gör att död ved skapas, men hotar samtidigt naturvärden på vissa platser. Dels sker förlust av äldre och naturvårdsintressanta träd (äldre, håliga, grovbarkiga, moss- och lavbeklädda t.ex. aspar eller träd med bär och blommor som rönn, m.fl.) dels hindras uppkomst av yngre ersättare av olika arter inklusive ek. Genom att fästa gnagskyddande, diskreta metallnät kan detta undvikas helt.

- Regelbunden skötsel genom bete för att upprätthålla sammanhängande grässvål i en mosaik av små och stora gläntor (max 1 ha, oftast mindre)
- Enstaka år kan betesuppehåll göras men med hänsyn till aktuella regler för miljöersättningar
- Kontinuerlig friställning av de äldsta grova ekarna formade av öppen omgivning sker, så att stammar och kronor fortsätter att vara solbelysta.
- Gallring och röjning för att bevara ljusa ytor såsom gläntor, bryn och solbrunnar som gynnar betesytor
- Skapa betesrefugier av buskar, ris och död ved, för nyetablering av främst ekar.
- Huvuddelen av avverknings- och röjningsrester lämnas kvar i området för att skapa död ved. Vedresterna samlas utanför betesytor, vid befintliga samlingar av död ved eller naturliga, större betesimpediment med tätare blocksamlingar eller ständigt våt mark.
- Upplag av död ved kan finnas i betesytor men överstiger där inte 10 x 10 m i storlek.
- Ved från träd fler än enstaka som faller på grund av vind, bäver eller svampangrepp hanteras och läggs i upplag för att inte minska betesdjurens tillgång till betesmarken

SKÖTSELPLAN

2017-12-15

Dnr 511-6049-2015

- Genom röjningar hålla efter uppslag av granplantor och lövsly.
- I vissa delar stegvis minska krontäckningen genom huggning, topphuggning eller ringbarkning. För att få fler bredkroniga och solbelysta ekar samt skapa ett bättre bete.
- Vid behov friställa naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.
- Vid behov kan man även utföra beskärning av yngre ekar för att påskynda hålbildning och därmed minska leveranstiden av hålekar.
- Skydd mot trädfällning av bäver kan utföras genom att fästa gnagskyddande nät på naturvårdsintressanta träd i strandnära lägen.

Nyponbuskage och död ved skapar betesrefugier och bra miljöer för nyetablering av ekplantor. Foto: Åsa Forsberg

Död ved, här ekved, skapar goda insektsmiljöer och betesrefugier. Foto: Åsa Forsberg

Skötselområde 2, betesmarker (6 ha)

De öppna betesmarkerna ligger på ytor som tidigare brukats som åkermark. Områdena är idag öppna och fria från buskar och träd men ska på sikt ställas om till mer träd- och buskbärande marker. Dessa ytor ska ses, förutom de trädbärande markerna, som möjliga platser för nyetablering/ plantering av ekar.

Åkermark som ska ställas om till busk- och trädbärande betesmarker. Plantering / nyetablering av ek kan iståndsättas på dessa ytor. Foto: Åsa Forsberg

Bevarandemål

Arealen betesmark ska vara minst 6 hektar. Regelbundet bete ska påverka området. Naturtypen ska på sikt ställas om till mer träd- och buskbärande marker. Arealen ska utgöra ytor för plantering/nyetablering av ek, för att säkra ekens kontinuitet i området. Typiska arter såsom ek, hagtorn och nypon ska finnas i området.

Skötselåtgärder

- Regelbunden skötsel genom bete för att upprätthålla sammanhängande grässvål i en mosaik av små och stora gläntor.
- Omställning till mer busk- och trädbärande marker genom tex plantering av ek.
- Vid behov kan uppehåll i beteshävden göras på mindre eller större ytor för att gynna uppslag av buskar och ekar. Detta kan åstadkommas genom frånstängsling av mindre ytor inom den större betesmarken.
- Vid behov, nätning av planterade/nyetablerade värdefulla buskar och träd.
- Skapa betesrefugier av buskar, ris och död ved där nyetablering av främst ekar kan ske.

- Genom röjningar hålla efter uppslag av eventuella löv- eller granplantor som riskerar att konkurrera med unga ekar.

Skötselområde 3, åkermark (17 ha)

Åkermarken i området är delvis brukad som åker och delvis betad med nötkreatur.

Bevarandemål

Arealen åkermark ska vara minst 17 ha. Åkermarken ska hållas fri från igenväxningsvegetation och skötas som åker eller betesmark.

Skötselåtgärder

- Åkermarken avses fortsätta brukas antingen som åker eller betesvall i reservatet.

Skötselområde 4, sumpskog (15 ha)

Området består av naturskogsartad triviallövskog med inslag av ädellöv. Skogen har etablerat sig på efter sjösänkningen av Hjälmarens. Bestånden varierar starkt vad gäller ålder, trädslagsblandning och slutenhet och mängden död ved. Trädslagen består främst av glasbjörk och klibbal. Bestånden har inte påverkats av modernt skogsbruk och har därför en naturskogsartad struktur. Skogen är inne i en självgallringsfas där död ved börjar skapas på naturlig väg. Viss ringbarkning har under restaureringen av betesmarkerna samtidigt utförts av markägaren för att nyskapa stående död ved, enligt avtal med Skogsstyrelsen. På grund av onaturligt låg vattenståndsfluktuation i Hjälmarens är den interna beståndsdynamiken låg i strandskogen.

Topphuggen lind vid Gluggenäs samt sumpskogen i bakgrunden. Foto: Åsa Forsberg

Bevarandemål

Arealen av lövsumpskog ska vara minst 15 hektar. Vattenståndet ska variera naturligt och översvämningar som sker regelbundet och/eller säsongvis ska påverka dynamik och struktur. Skogen ska bestå av olika trädarter till följd av naturlig störningsdynamik och succession. Det ska finnas rikligt med död ved i olika nedbrytningsstadier. Det ska finnas typiska arter såsom mindre hackspett, stjärtmes och entita samt rävticka.

Skötselåtgärder

- Lövsumpskogen ska i huvudsak lämnas för fri utveckling.
- Vid behov friställa naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.
- Genom röjningar hålla efter uppslag av granplantor.
- Eventuellt öka mängden död och döende ved genom ringbarkning och fällning.

Skötselområde 5, vatten, vassområden och öar (32 ha)

Vikarna i området ingår i Flatviken som utgörs av den mellersta delen av Hjälmarren. Vikarna är bladvassbevuxna. Småholmarna i sjön är bevuxna

med lövblandskog av klibbal och ädellöv. Björnholmen är en mindre ö som ligger utanför Gluggenäs. Ett mindre antal små skär och stenar med häckande sjöfågel finns i området. Fågellivet är rikt i sjön och strandområdet. Fiskgjuse häckar i en äldre tall i strandområdet, trastsångare och andra vasslevande mer vanliga fågelarter finns representerade.

Bevarandemål

Arealen vatten och vassområden ska vara minst 32 ha. Strandzonen ska domineras av lövträd men enstaka tallar ska tillåtas växa upp på öar och längs stranden som framtida boträd. Vassområdena ska bibehålla sin omfattning, men öppningar vattenytor, blå bård, uppstår längs de betade stränderna. värdefullt för som födosöksmiljö för fågellivet och lekmiljö för groddjur.

Skötselåtgärder

- Vassen i strandzonen påverkas av tamdjursbete.
- Småöarna röjs vid behov på yngre gran.
- Tallar bör gynnas i strandzonen och på öar för att bli bra häckningslokaler för fiskgjuse. Äldre tall med nuvarande häckning och yngre ersättare kan behöva befrias (avverkning eller ringbarkning) från inväxande träd av andra arter.

Skötselområde 6, Friluftsliv

Reservatet ligger ca 700 m söder om den allmänna bilvägen från Stora Mellösa. Vägen nyttjas av besökare till utflyktsmålet tillika minnesplatsen Engelbrektsholmen. Också besökare till den privata småbåtshamnen samt det kommunala naturreservatet Björköen är hänvisade till denna väg. Vid den allmänna vägens slut finns sedan tidigare en parkering med informationstavla som hör till byggnadsminnet Göksholms slott. Naturreservatets informationsskylt ska finnas i anslutning till befintlig skyltning. Existerande parkering underhålls och utnyttjas också av besökare till reservatet. Från parkeringen kan besökare ta sig till fots eller per cykel, vägleda av enkla vägvisare längs grusvägarna, som också är viktiga brukningsvägar för Göksholms gård. Vid reservatets gräns ska informationsskyltar finnas vid två platser där reservatet går att nå från grusvägarna (se skötselplanekarta). Vid ingångar till betesmarken finns ingångar med självstängande persongrindar som är lätta och säkra att passera. Grindarna ska också utformas så att betesdjur inte kan ta sig ut.

Omfattningen av anläggningarna och information för besökare placeras det i den lägsta nivån (1), enligt Länsstyrelsens Nivåläggningsdokument (dnr: 512-504-2014). Tillsyn behöver dock ske minst en gång årligen, med

hänsyn tagen till den mängd personer ur allmänheten som redan rör sig till befintliga utflyktsmål i omgivningarna. Fungerande information och vägvisning av besökare är viktig för att undvika problem för gårdens verksamhet med exempelvis felparkeringar.

Bevarandemål

Besökare ska kunna orientera sig och hämta kunskap om reservatet genom aktuella informationstavlor. Parkeringsplats och vägvisning för vandrare och cyklister är tydlig och välskött. Passager genom stängsel till betesmarken är välfungerande för såväl besökare som djurhållning.

Skötselåtgärder

- Nya informationstavlor med karta samt vägvisning ska sättas upp enligt skötselplanekarta.
- Vägvisning till cyklister och fotgängare ska finnas längs grusvägarna, som leder in till reservatet
- Tillsyn och underhåll av parkering, informationstavlor och vägvisning.
- Självstängande grindar ska sättas upp vid stängslet, i anslutning till informationstavlorna vid reservatets gräns.

Övrigt

Förvaltning

Reservatsförvaltare är Länsstyrelsen i Örebro län.

Reservatsgränsmarkeringar

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)

Reservatet har uppmärksamats bland annat genom en kartläggning inom ÅGP Skyddsvärda träd. Inga andra ÅGP är aktuella.

Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Uppföljningen av bevarandemål och syfte kommer att ske inom länens obligatoriska uppföljning – Block A – och beskrivs i Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län.

Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker. Effekter av restaureringsåtgärder som kostat mer än 200 000 SEK, som är finansierade av sakanslaget och syftar till att stärka bevarandestatusen i naturtyper i Habitatdirektivets bilaga 1 eller för arter i bilaga 2 ska följas upp inom länens obligatoriska uppföljning. Ytorna där åtgärderna genomförts ska följas upp separat så att åtgärdens effekter kan mätas.

Uppföljning av friluftsliv

Uppföljningen av friluftsliv kommer att ske enligt Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län. Planen är i dagsläget inte färdigställd.

Karta till skötselplan för
naturreservatet
GÖKSHOLM
i Örebro kommun
Dnr: 511-6049-2015

 Informationstavlor

 Parkering

 Naturreservat

Skötselområden

 Betesmark (6 ha)

 Sumpskog (15 ha)

 Trädbarande betesmark (48 ha)

 Vatten (32 ha)

 Åkermark (17 ha)

